

PARA | HABER

Faiz kararı önemli

Türkiye'nin cari işlemler hesabı Ekim'de 186 milyon dolar fazla verdi. Yıllıklandırılmış cari açık 50.7 milyar dolara geriledi. Cari dengeye katkı verecek Yatırım Taahhütlü Avans Kredisi Programı için başvurular 20 Aralık'ta başlayacak. Gözler bu hafta TCMB'nin "faiz" kararında olacak. Ağırıklı beklenti 250 baz puanlık artış şeklinde...

HÜLYA GENÇ SERTKAYA

hulya.genc@paradergi.com.tr

de fazla verdi. Yıllıklandırılmış cari açık gerilemeyi sürdürdü. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) verilerine göre cari işlemler hesabı, Ekim'de beklentilerin altında bir gerçekleşmeyle 186 milyon dolar fazla kaydetti. Cari denge, 2023'ün 10 ayında yıllık 1 milyar 657 milyon dolar artışla 40 milyar 684 milyon dolar açık kaydetti. Ekim ayı itibarıyla yıllıklandırılmış cari işlemler açığı ise bir önceki aya göre yaklaşık 1 milyar dolar azalışla 50.7 milyar dolar oldu. TCMB verilerine göre Ekim'de altın ve enerji hariç cari işlemler hesabı 5 milyar 67 milyon dolar fazla verdi. Ödemeler dengesi tanımlı dış ticaret açığı 4 milyar 866 milyon dolar oldu. Hizmetler dengesi kaynaklı net girişler 6 milyar 35 milyon dolar seviyesinde gerçekleşti. Bu kalem altında seyahat kaleminden kaynaklanan net gelirler, 4 milyar 748 milyon dolar oldu.

2023 yılı Ekim'de doğrudan yatırımlar kaynaklı 638 milyon dolar net sermaye girişi gerçekleşirken, portföy yatırımları kaynaklı 689 milyon dolar net sermaye çıkışı yaşandı. Resmi rezervlerde Ekim'de 247 milyon dolar net artış oldu. Net hata noksan kaleminde Ekim'de 2 milyar 681 milyon dolar, yılın 10 ayında 8 milyar 95 milyon dolar kaynağı belirsiz para çıkışı oldu.

"CARİ AÇIKTA DÜŞÜŞ DEVAM EDECEK..."

A&T Bank Baş Ekonomisti Ayşe Özden, önümüzdeki dönem de dış ticaret açığındaki daralmanın cari açığı desteklemeye devam edeceğini vurgulayarak, "Kasım'da ihracat yüzde 5.2 artarken ithalat yüzde 5.6 daraldı. Hem petrol fiyatları hem de daralan iç talep nedeniyle yılsonu 46 milyar dolar cari açık bekliyoruz. Cari denge Kasım'da fazla vermese de çok yüksel bir açık da vermeyecektir" dedi.

3. Göz Danışmanlık CEO'su Hikmet Baydar, Ekim'de cari işlemler

CARİ işlemler hesabı bu yıl Haziran ve Eylül'de olduğu gibi, Ekim'de

Hikmet Baydar

de gerçekleşti. Anketeye göre; katılımcıların Aralık ayı tüketici enflasyonu beklentisi yüzde 3.26 olurken, bir önceki anket döneminde yüzde 67.23 olan 2023 yılı sonu tüketici enflasyonu beklentisi ise Aralık'ta yüzde 65.39 düzeyine geriledi.

Katılımcıların GSYH 2023 yılı büyüme beklentisi bir önceki anket döneminde yüzde 4.1 iken bu anket döneminde yüzde 4.2'ye yükseldi. Katılımcıların cari yıl sonu döviz kuru (ABD doları/TL) beklentisi bir önceki anket döneminde 30 lira iken bu anket döneminde 29,62 lira oldu.

İŞSİZLİK ORANI YÜZDE 8.5 OLDU

İşsizlik oranı son 11 yılın en düşük seviyesine geriledi. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre mevsim etkisinden arındırılmış verilerle 15 ve daha yukarı yaşta kişilerde işsizlik oranı 0.5 puan azalarak yüzde 8.5 seviyesinde gerçekleşti. 2012 Kasım'daki yüzde 8.4'ten sonraki en düşük düzeyini Ekim'de gören işsizlik ora-

Asgari ücret mesaisi sürüyor

Milyonlarca ücretli çalışan ve ailesi tarafından çalışmaları yakından takip edilen Asgari Ücret Tespit Komisyonu, 2024 yılında geçerli olacak asgari ücreti belirlemek üzere ikinci toplantısını 18 Aralık'ta yapacak. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Vedat Işıkhan başkanlığında 11 Aralık'ta gerçekleştirilen Asgari Ücret Tespit Komisyonu'nun ilk toplantısında, yeni asgari ücret için rakam telaffuz edilmezken, Komisyon'da işçi tarafını temsil eden TÜRK-İŞ Genel Başkan Yardımcısı Ramazan Ağar, "İşverenin teklifini bekliyoruz" ifadelerini kullandı. İşveren heyetine başkanlık eden Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu (TİSK)

Yönetim Kurulu Başkanı Özgür Burak Akkol Akkol, 2024'te geçerli olacak asgari ücreti belirleme sürecini, en hızlı biçimde ve tüm tarafların beklentilerini karşılayacak şekilde dengeli bir rakam ve mutabakatla tamamlamak arzusunda olduklarını kaydetti. Bakan Işıkhan ise 2024 yılı asgari ücret miktarının sosyal diyalog ve istişare yoluyla, ekonomiyi büyütecek, çalışanların gelirlerini enflasyona ezdirmeyecek, istihdamı koruyacak ve artıracak en makul noktada belirlenmesi için çalışacaklarını bildirdi. Bilindiği üzere Asgari ücret, Temmuz'dan bu yana bir işçi için aylık net 11 bin 402 lira 32 kuruş olarak uygulanıyor.

TCMB'nin faiz kararı takip edilecek

TCMB, yılın son Para Politikası Kurulu (PPK) toplantısını 21 Aralık'ta yapacak. TCMB 23 Kasım'daki toplantıda politika faiz oranını yüzde 35'ten yüzde 40'a çekmişti. Ahlatcı Yatırım Genel Müdür Yardımcısı Tonguç Erbaşı'ya göre TCMB yılın son toplantısında 250 baz puanlık artışla politika faizini yüzde 42.5'e, seçimler öncesinde yüzde 45'e çeker. TCMB'nin enflasyon beklentilerini aşağı çekmek için Aralık'ta 250 baz puan artırım ile politika faizini yüzde 42.5'e çıkaracağı öngörüsünde bulunan A&T Bank Baş Ekonomisti Ayşe Özden, 2024'ün ilk yarısında faizlerin sabit tutulacağı beklentisini koruduğunu söyledi. Özden, "Enflasyonun önümüzdeki sene ikinci yarısı itibarıyla düşmesini ve yılı yüzde 45 düzeyinde tamamlamasını bekliyorum. 2024'ün son çeyreğinde TCMB faiz indirimlerine gidebilir" dedi.

Piri Reis Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Erhan Aslanoğlu, TCMB'nin Aralık ayı toplantısında politika faiz oranını yüzde 42.5'e çekeceği görüşünü paylaşarak, Ocak ayı toplantısında ise ücret artışlarının düzeyine göre artırıma gideceği öngörüsünde bulundu. Beykent Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Murat Ferman ve 3. Göz Danışmanlık CEO'su Hikmet Baydar da 250 baz puanlık faiz artışı bekleyen ekonomistlerden. Kırklareli Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Sinan Alçın TCMB'nin yılın son PPK toplantısında politika faiz oranını yüzde 45'e çıkaracağı görüşünde. Aralık ayı piyasa katılımcıları anketine göre ise TCMB bir hafta vadeli repo ihale faiz oranı cari ay sonu beklentisi yüzde 37.80'den yüzde 42.50'ye çıktı.

ni, altı aydır tek haneli düzeyini korudu. İşsiz sayısı Ekim'de bir önceki aya göre 163 bin kişi azalarak 2 milyon 961 bin kişi oldu. İstihdam edilenlerin sayısı Ekim'de bir önceki göre 246 bin kişi artarak 31 milyon 835 bini kişi, istihdam oranı ise 0.3 puan artarak yüzde 48.5 oldu. İşgücüne katılma oranı Ekim'de bir önceki aya göre 0.1 puan artarak yüzde 53.1 olarak gerçekleşti. 15-24 yaş grubunu kapsayan genç nüfusta işsizlik oranı 0.4 puan azıyla yüzde 16.3 oldu. Zamana bağlı eksik istihdam, potansiyel işgücü ve işsizlerden oluşan atıl işgücü oranı Ekim'de aylık 0.5 puan azalarak yüzde 21.3 düzeyinde gerçekleşti. OVP'de 2023 yılı sonu işsizlik oranının yüzde 10.1 olacağı öngörülmüyor.

SANAYİ ÜRETİMİ YILLIK YÜZDE 1.1 ARTTI

Sanayi üretim endeksi Ekim'de yıllık yüzde 1.1 artarken, aylık bazda yüzde 0.4 geriledi. TÜİK verilerine göre yıllık bazda artış hızı ivme kaybeden sanayi üretimi endeksi, aylık bazda gerilemesini ise dördüncü aya taşıdı. Sanayinin alt sektörleri incelendiğinde 2023 Ekim'de madencilik ve taş ocaklığı sektörü endeksi bir önceki aya göre yüzde 3.2 artarken, imalat sanayi sektörü endeksi yüzde 0.3 ve elektrik, gaz, buhar ve iklimlendirme üretimi ve dağıtım sektörü endeksi yüzde 2.3 azaldı.

TÜİK geçen hafta ciro endeksleri ve satış endekslerini de açıkladı. Buna göre, sanayi, inşaat, ticaret ve hizmet sektörleri toplamında ciro endeksi 2023 yılı Ekim'de yıllık yüzde 65.3, aylık yüzde 4.1 artış gösterdi. Ekim'de sabit fiyatlarla perakende satış hacmi yıllık yüzde 13.7, aylık yüzde 2 artarken, cari fiyatlarla perakende ciroda yıllık yüzde 83.6, aylık yüzde 4.6 artış yaşandı.

Sanayi üretim endeksi verilerini değerlendiren 3. Göz Danışmanlık CEO'su Hikmet Baydar, sıkı para politikasının reel sektör üzerindeki etkisinin verilere yansımaya devam ettiğini kaydetti. Sanayi üretim verilerinin son dört aydır eksi değişim gösterdiğine dikkat çeken Baydar, "TÜİK verilerine göre sanayi üretimi endeksi aylık bazda Temmuz'da yüzde 0.4, Ağustos'ta yüzde 0.8 ve Eylül'de yüzde 0.1 düştü. Düşüş eğilimi Ekim'de de yüzde 0.4 ile devam etti. Yıllıkta ise artış hızı yüzde 4.1 den yüzde 1.1'e düştü. İç talebin baskı altına alındığı, dış talebin ise resesyon nedeniyle zayıfladığı bir ortamda sanayi üretimi performansının böyle olması normal. Kimse pahalı maliyetle stoka

Sanayi üretimi Ekim'de yıllık yüzde 1.1 arttı

Sanayi üretim endeksi değişim oranları (%), Ekim 2023	Aylık değ. (%)	Yıllık değ. (%)
Toplam sanayi	-0,4	1,1
Madencilik ve taş ocaklığı	3,2	3,7
İmalat sanayi	-0,3	1,3
Elektrik, gaz, buhar	-2,3	3,5
Ara mali	0,2	1,3
Dayanıklı tüketim malı	3,2	5,8
Dayanısız tüketim malı	-2,5	-4,6
Enerji	0,6	3,0
Sermaye malı	-1,0	8,8
Düşük teknoloji	-0,6	-4,1
Orta düşük teknoloji	2,7	5,9
Orta yüksek teknoloji	-0,2	3,0
Yüksek teknoloji	-14,3	9,5

Kaynak: TÜİK

YTAK'a başvurular 20 Aralık'ta başlıyor

Cari dengeye katkı verecek ve dolaylı etkileri "döviz kuru ve fiyat istikrarı" üzerinde hissedilecek alanlarda üretim kapasitesinin artışı hedefleyen "Yatırım Taahhütlü Avans Kredisi (YTAK)" programına başvurular 20 Aralık'ta başlıyor. Bu programa "yatirimkredisi.sanayi.gov.tr" adresinden sanayicilerin başvuruları bekleniyor.

Yeniden yapılandırılan yatırım taahhütlü avans kredisi kapsamında, firmaların yatırım projeleri için alacakları "teknoloji/strateji" puanı dikkate alınarak, toplam yatırım tutarı en az 1 milyar lira olan projelere aracı bankalar kanalıyla YTAK tahsis edilebilecek. Azami 10 yıl vadeli olarak kullanılacak kredilerin faiz oranı; teknoloji/strateji puanı, yatırım kapsamında yurtdışından sağlanan finansman oranı, finansal sağlamlık değerlendirmesine bağlı olarak yüzde 30 ila yüzde 15 aralığında belirlenecek. Yeni YTAK programına yıllık 100 milyar lira, program kapsamında üç yıl boyunca toplam 300 milyar lira limit tahsis edildi. Bilindiği üzere YTAK çerçevesinde 1 milyar lira ve üzeri düzeyde yatırım projeleri için 281 üründen oluşan Stratejik Öncelikli Ürün ve 261 başlıktan oluşan Teknoloji Alanları Listesi'ni yayımlandı.

üretim yapmaz. Bu sürecin önümüzdeki aylarda da sürme ihtimali fazla" dedi.

BÜTÇE KASIM'DA 75.6 MİLYAR LİRA FAZLA VERDİ

Merkezi yönetim bütçesi Kasım'da 75.6 milyar lira fazla verdi. Hazine ve Maliye Bakanlığı verilerine göre; Kasım'da bütçe gelirleri yüzde 114.8 artışla 746.8 milyar lira, bütçe giderleri yüzde 180.3 artışla 671.2 milyar lira düzeyinde gerçekleşti. Kasım'da vergi gelirleri yüzde 114.3 artışla 668.5 milyar lira oldu. Kasım'da faiz dışı denge 170.2 milyar lira fazla verdi. 2023 yılı Ocak-Kasım döneminde bütçe gelirleri yüzde 83 artışla 4 trilyon 660.5 milyar lira, bütçe giderleri yüzde 102.2 artışla 5 trilyon 193 milyar lira oldu. Bu dönemde bütçe 532.4 milyar lira açık, faiz dışı denge 99.8 milyar lira fazla verdi.

PARA | HABER

Konut satış istatistikleri de açıklandı. TÜİK verilerine göre Türkiye genelinde Kasım'da 93 bin 514 konut satıldı. Konut satışları Kasım'da yıllık yüzde 20.6, aylık yüzde 0.3 azaldı. 2023 yılının 11 aylık döneminde konut satışları yüzde 14.9 azalışla 1 milyon 87 bin 349 olarak gerçekleşti. İpotekli konut satışları Kasım'da yüzde 68.5 azalışla 5 bin 245, Ocak-Kasım döneminde yüzde 33.6 azalışla 171 bin 706 olurken, ilk el konut satışları Ocak'ta yüzde 18.5 azalışla 30 bin 472, Ocak-Kasım döneminde yüzde 14.1 azalışla 328 bin 299 oldu.

SGP'YE GÖRE KİŞİ BAŞINA GSYH DEĞERİ 67 OLDU

TÜİK, 2022 yılı satın alma gücü paritesi verilerini de açıkladı. Avrupa Birliği İstatistik Ofisi (Eurostat) tarafından açıklanan satın alma gücü paritesine (SGP) göre kişi başına gayrisafi yurt içi hasıla (GSYH) endeksi 2022 yılı sonuçlarına göre 27 Avrupa Birliği (AB) ülkesi ortalaması 100 iken, bu değer Türkiye için 67 oldu ve AB ortalamasının yüzde 33 altında kaldı. SGP, ayrıntılı olarak tanımlanmış standart bir mal ve hizmet sepetinin farklı ülkelerdeki fiyat oranı olarak tanımlanıyor. Karşılaştırmalarda yer alan 36 ülke arasında SGP'ye göre kişi başına GSYH endeksi en yüksek ülke 256 ile Lüksemburg, en düşük ülke ise 34 ile Arnavutluk oldu. Kişi başına fiili bireysel tüketim düzeyi 27 Avrupa Birliği ülkesi ortalaması 100 iken, Türkiye için 77 oldu ve AB ortalamasının yüzde 23 altında kaldı.

Türkiye'nin fiili bireysel tüketime ilişkin fiyat düzeyi endeksi, 2022 yılı sonuçlarına göre 36 oldu. (Fiyat düzey endeksi, ülkelerin ulusal para birimlerinin karşılaştırmalı olarak döviz kuruna göre alım gücünün göstergesi.) Bu değer, AB ülkeleri genelinde 100 euro karşılığı satın alınan aynı mal ve hizmet sepetinin Türkiye'de 36 euro karşılığı Türk lirası ile satın alınabileceğini gösterdi.

REEL SEKTÖR TOPLANTILARI DEVAM ETTİ...

TCMB Başkanı Hafize Gaye Erkan, reel sektör toplantılarına devam etti. 29 Kasım'da **Istanbul Sanayi Odası (ISO)** ve 7

Prof. Dr. Erhan ASLANOĞLU / Piri Reis Üniversitesi
Öğretim Üyesi

"Cari açıkta gerileme sürer"

Enerji fiyatlarında düşüş, hammadde fiyatlarında gerileme ithalatı düşüren, cari dengeyi iyileştiren ana unsur gibi görünüyor. Özellikle enerji ve altın hariç cari dengeye baktığımızda, verinin detayları hala iç talebin belli bir gücü koruduğunu gösteriyor. Cari denge Kasım ve Aralık'ta eksiye geçebilir. Ancak geçen yılın altında olacağı için yıllıklandırılmış cari açıkta gerileme sürer. Cari açığın 2023 yılını 45-47 milyar dolar bir cari açıkla kapatacağını öngörüyorum. 2024 yılında ise cari açığın özellikle enerji fiyatlarının düzeyine göre şekilleneceğini not düşerek, 30-35 milyar dolar civarında olacağını tahmin ediyorum. Ekonomilerin büyüme performansı işgücü piyasalarına yansıyor. Türkiye ekonomisi yüzde 4-4.5'in üzerinde büyüdükünde işsizlik azalıyor. TÜİK verilerine göre Türkiye ekonomisi yılın üçüncü çeyreğinde yüzde 5.9 büyüdü. Dokuz aylık büyüme yüzde 4.7 oldu. Öngörüm yılın son çeyreğinde yüzde 5 civarı büyüme olacağı şeklinde. Bunun da işgücü piyasalarına olumlu yansıtacağını düşünüyorum. Ayrıca nitelikli eleman bulma zorluğu, istihdamı tutma eğilimini artırıyor. Bunun da işgücü verilerine olumlu yansımaları oluyor. Yaz aylarında toparlanma yaşayan **sanayi** üretiminin sonbaharda yavaşladığını görüyoruz. PMI ve ihracatın genel seyri bunu gösteriyor. Genel anlamda ekonominin yavaşlamasının bir göstergesi. **Sanayideki** yavaşlamanın önümüzdeki birkaç ay daha devam etmesini bekliyorum. Perakende satışlarda artış hızı düşüyor. Ancak üretim tarafı zayıflasa da Kasım'dan bu yana iç talepte yıl sonu kampanyaların etkisiyle bir hareketlenme var. Bunun da verilere yansıtacağını düşünüyorum.

Aralık'ta **Ankara Sanayi Odası**'nda (ASO) reel sektör toplantıları gerçekleştiren Erkan, 11 Aralık'ta Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu (DEİK) Yönetim Kurulu ve 13 Aralık'ta Türkiye İhracatçılar Meclisi (TIM) Sektörler Konseyi ile istişare toplantısına katıldı. Toplantılarda, iş dünyasının beklenti ve talepleri ile TCMB'nin reel sektör için destek adımları ele alındı.

Bu arada Hazine ve Maliye Bakanı Mehmet Şimşek, yurtdışındaki yatırımcı toplantılarını 14-15 Aralık'ta İspanya ile sürdürdü. 2 trilyon doları yöneten 30'un üzerinde banka ve fon yöneticisiyle bir araya gelinen bu görüşmelerde TCMB Başkanı Erkan da yer aldı.

Prof. Dr. Sinan ALÇIN / Kırklareli Üniversitesi Öğretim Üyesi

"Gençlerin işgücüne katılımı için daha fazla proje üretilmeli"

İhracat artışının ithalat artışını aşması, ham petrol fiyatlarının geri çekilmesi cari açık yükünü azaltıyor. Önümüzdeki süreçte cari dengenin seyrinde, özellikle ham petrol fiyatları ve döviz kuru hareketleri belirleyici olacak. İsrail'in Gazze'ye saldırısının bölge ülkelerine sıçrayıp sıçramaması, Çin ekonomisinin yavaşlama eğiliminin 2024'te küresel ekonomide resesyona tetikleme potansiyeli, Rusya Ukrayna savaşının seyrini ham petrol fiyatları üzerinde belirleyici olacak. İçeride ise yerel seçim sonrasında döviz kurundaki hareket, cari açığın seyrini belirleyecek. **Sanayi** üretiminde yavaşlama eğilimi sürüyor. İşgücü verileri, **sanayi** üretimindeki yavaşlamaya bağlı olarak **sanayi** sektöründe yaşanan istihdam

kayıplarının hizmet sektörü istihdamıyla kompanse edildiğini ortaya koyuyor. Okulların açılması, sağlık ve sigortacılık gibi alanlarda daha yoğun faaliyetlerin ortaya çıkması, pandemi nedeniyle kapatılan veya atıl hale gelen işletmelerin yeniden faaliyete geçmesiyle, hizmet sektörü istihdam kayıplarının bir kısmının geri dönmeye başladığı görülüyor. İstihdamın niteliği de önemli. Türkiye'de istihdam piyasasında iki önemli problem var. İlki kadınların işgücüne katılımının OECD ortalamasının altında olması. Ekim'de yüzde 53.1 olan işgücüne katılma oranı erkeklerde yüzde 70.8, kadınlarda yüzde 35.7 düzeyinde. İkincisi de genç nüfusta işsizlik oranının yüksek olması. Ekim'de genç nüfusta işsizlik oranı yüzde 16.3 düzeyinde gerçekleşti. Hizmet sektöründeki toparlanmaya bağlı genç işsizliğinde geri çekilme olsa da yine de yüksek. Bu kesimin ekonomiye ve iş hayatına katılımı için daha fazla proje ve politika üretilmeli.